

Lepilová, Květuše

Překlad a kultura (nitranské aktivity)

Opera Slavica. 2007, vol. 17, iss. 2, pp. 57-59

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116557>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Dojímavý je Stamatoského text o posledních dnech, hodinách a minutách B. Koneského, o jeho nemocech i nesmírné statečnosti, stejně jako text o odkazu, který nám makedonský lingvista zanechal.

Ve čtyřech textech T. Stamatoski reagoval na požadavky některých domácích „odborníků“, odpůrců díla B. Koneského, kteří nepodložené začali po jeho smrti zneuctivat jeho památku a kritizovat spíše z politických než z odborných pozic především Koneského jazykovědné dílo. Navrhovali úpravu makedonské azbuky, reformu spisovné makedonštiny.

Do poslední části své knihy zařadil T. Stamatoski šest textů. Píše v nich své vzpomínky na spolupráci a častá, téměř půl století trvající setkávání s Koneským, krátké anekdotické příběhy, které mu utkvěly v paměti, a příležitostné projevy v Muzeu B. Koneského v jeho rodném Nebregovu.

V knize je rovněž jediná recenze sborníku Studie a eseje o Koneském (Studii i ogledi za Koneski, 2001), který obsahuje 16 jazykovědných, stejně tolik literárněvědných a čtyři kulturologické texty, které pojednávají o různých aspektech různorodého díla B. Koneského. Samostatnou část sborníku tvoří sedm básní věnovaných Koneskému a jedenáct textů je zařazeno do oddílu Ze světové kritiky.

Recenzovanou knihu Trajka Stamatoského považuji za významný ediční počín, který spolu s jeho knihou *K osobnosti Koneského* tvoří základ mozaiky života a díla. Již před mnoha léty jsem napsal, že Koneského jméno a jeho rozsáhlé dílo bylo ve světě známé jako synonymum jeho rodné Makedonie.

Překlad a kultura (nitranské aktivity)

Gromová, E.: Teória a didaktika prekladu. Nitra 3003, 190 s.

Preklad a kultúra. Ed. E. Gromová. Nitra 2004, 217 s.

Kultúra. Interkulturalita. Translácia. E. Gromová, D. Müglóvá. Nitra 2005, 102 s.

Výčet několika z publikací po r. 2002, kdy Filozofická fakulta Univerzity Konštantina Filozofa v Nitře založila Oddělení translologie (při Katedře anglistiky a amerikanistiky) ukazuje významnou podporu slovenské translologii. Čelná představitelka těchto snah je realizuje v konkrétní praxi výzkumu i výuky. Prof. PhDr. Edita Gromová, CSc. (absolventka FF UK Bratislava a překladatelka), působící od r. 1990 na FF UKF v Nitře jako vedoucí tohoto oddělení, prokazuje široké pole působnosti jak v činnosti publikační, tak v organizaci konferencí (na leden 2007 koncepčně a organizačně připravila 2. konferenci „Preklad a kultúra“).

Výše označená témata publikací v podmínkách evropské interkulturní komunikace jsou nanejvýš potřebná, což prokazuje především výzkum prezentovaný ve sborníku *Preklad a kultúra* (2004). Realizoval se v rámci projektu „Jazykovokomunikačné a translologické súvislosti súčasných civilizačno-kultúrnych procesov v transformujúcej sa slovenskej spoločnosti“ státního programu „Účasť spoločenských vied na rozvoji spoločnosti“ (financováno z prostředků státního rozpočtu).

Dosavadní i současné problémy translologie shrnuje ve sborníku *preklad a kultúra studie Nové interdisciplinárne trendy v translologickom výskume* E. Gromová. V 80.

letech nastal v translatologii obrat od lingvistické orientace k orientaci interdisciplinární, včetně kulturologické. Mezikulturnost překladu, demonstrována lotmanovskou opozicí my – oni, je vlastní i slovenské překladové škole 70. – 80. let 20. století (badatelé Popovič, Miko, Vilikovský, Hochel, Keníž). A. Popovič ve své teorii komunikace rozpracoval progresivní pojetí překladu jako mezikulturní komunikace, když uvedl pojmy např. meziprostorový činitel v překladu, faktor kultury v překladu, „kreolizace“ kultury v překladu, čas kultury v textu překladu, „domácí“ kultura v překladu aj. Orientace překladu na literární texty způsobila, že neliterárním textům byla věnována menší pozornost, avšak v posledním období se začíná tato mezera zužovat, čím dále tím více autorů se věnuje i kulturnímu překladu neliterárních textů a tlumočení (J. Rakšányiová, V. Makarová, G. Miššiková aj.). Překladatelé a tlumočníci si uvědomují orientaci na kulturologický výzkum a sociokulturní aspekty a zvláště to, že integrace přístupů je pro lingvistiku schůdnější cesta než jejich fragmentace. 2. část sborníku přináší teoreticko-aplytické studie (J. Vilikovský, T. Žilka, O. Kovačičová, M. Kusá, A. Červeňák, P. Kopřada, P. Liba, G. Magová, D. Bačová, L. Franek, L. Vajdová). Sborník je pečlivě editován a opatřen obvyklým cizojazyčným shrnutím každé stati.

Hned následujícího roku 2005 vychází stostránková publikace spoluautorek (E. Gromová – D. Mügllová). Interdisciplinárnost ve výzkumu jazyka a kultury je tu rozpracována z aspektu kulturní antropologie, psychologie a sociologie i z aspektu kognitivních věd (fakt podnětný pro výzkum slavistiky, kdy recepce může být vedena z aspektu teorie schematu). Kulturologické aspekty pak spoluautorky zkoumají v genezi translačních činností, aby nakonec jejich úvahy vyústily k aktuálním teoretickým reflexím o překladu na Slovensku na příkladu textových žánrů, označovaných jako neliterární (tj. žánrů nikoliv uměleckých): překlad pro masmédiá, překlad reklamních textů (kdy překladová interference čili překladovost je přímo úměrná žánrové či jazykové rozkolísanosti). Kliše, stereotypy, vzorce a struktury, které se vžily, se stávají normou i v domácím reklamním žánru. Globalizační a internacionalizační tendence kromě masmediálních textů představují také užitkové texty (zvláště návody na použití), kde dochází k proplétání slovenštiny s češtinou. Modifikace překladu se nyní uplatňuje zvláště v textech zábavního průmyslu, v televizním umění a v textech populárních písní různých žánrů a proudů, filmů a rozhlasových adaptací. Zvláštní analýzu pak vyžadují institucionálně-právní texty, dokumenty EU aj.

Obě dvě publikace z r. 2004 a 2005 navazují na potřebu výchovy mladých překladatelů a tlumočnicků. Na to myslela E. Gromová již ve své klíčové publikaci *„Teória a didaktika prekladu“* (2003). Není pochyb o tom že tu autorka prokázala suverenní přehled: vysvětluje základní pojmy translatologie (translační proces, ekvivalence překladu, výrazový a významový posun, mezikulturní meziprostorový faktor v překladu), ale i to, co obsahuje překladatelská kompetence aj. Zajímavá kapitola *Typy interpretace v teorii prekladu a pojem interpretace* se zabývá však i konkretizací interpretační identifikace uměleckých a výrazových dominant *Lermontovova románu Hrdina naší doby* (srovnání překladu do slovenštiny a do angličtiny), kvalifikovaným posouzením slovenského překladu *Bílé lodi Čingize Ajtmanova* (interpretační identifikace výrazově-uměleckých dominant originálu) aj. Kapitola *Překlad neliterárních textů* pak analyzuje modelové analýzy textů vědeckých, právních, administrativních, reklamních aj. Kniha je opatřena podrobným bibliografickým aparátem a přílohami.

Nitranské publikace navazující na slovenské translatologické tradice a nově zkoumající moderní problémy translatologie z pohledu současné interkulturní komunikace, globa-

liace a integrace je třeba vítat s co největší vstřícností a s přáním, aby energie a autorita přední řešitelky výzkumu prof. E. Gromové nacházela další spolupracovníky a pokračovatele, sdružující se kolem ní jak publikačně, tak na zdařilých konferencích.

Květuše Lepilová

Mladí rusisté v Praze poosmé

Věda nemůže předcházet myšlení. (Jules Verne)

Někdy 3–4 slova jak uzavřená skříňka chovají celý poklad myšlenek. (K. H. Mácha)

Qui non est hodie, eras minus aptus erit. Kdo není připraven dnes, bude zítra méně. (Ovidius)

Dne 6. dubna 2006 uspořádala katedra rusistiky a lingvodidaktiky PedF UK v Praze ve spolupráci s Českou asociací rusistů 8. ročník tradiční celostátní studentské vědecké soutěže-konference v oboru rusistiky.

Vsměš velmi kvalitní příspěvky předneslo patnáct referentů z Brna (FF), Č. Budějovic (PedF), Olomouce (FF), Prahy (PedF) a Ústí nad Labem (PedF). Zastoupeny byly všechny tři typy studia: bakalářské (BS), magisterské (MS) a doktorské (DS). Soutěžilo se v pěti sekcích: lingvistické, translatologické, lingvodidaktické, odborné a literárně-vědné. Příspěvky byly často vyústěním prací bakalářských (BP) či diplomových (DP).

Přivítáním přítomných studentů a jejich učitelů zahájila konferenci vedoucí pořadající katedry paní PhDr. **R. Hříbková**, CSc. Vyjádřila své potěšení nad zvýšeným zájmem o tuto akci a popřála soutěžícím mnoho úspěchů při prezentaci svých prací. S organizačním průběhem soutěže pak účastníky seznámila paní PaedDr. **Z. Liptáková**, Ph.D. Současně oznámila, že předloňské a loňské příspěvky budou letos vydány v jednom sborníku.

Vzhledem k počtu soutěžících byl limit pro vystoupení zkrácen z 20 na 15 min., čemuž se většina účastníků musela pružně přizpůsobit. Každému příspěvku předcházelo přečtení oponentských posudků a po určitém bloku následovala poměrně pestrá diskuse.

Sekce lingvistická

Sekci zahájil **Petr Špičan** (PedF JU, Č. Budějovice, BS, BP) příspěvkem *О различиях в роде между русскими, чешскими и немецкими существительными (на материале специальной лексики)* (op.: Mgr. M. Vágnerová, Ph.D.). Na dataprojektorové prezentaci předvedl rusko-česko-německé srovnání jedenácti skupin (různé kombinace) přejatých internacionálních substantiv podle jejich rodové a sufixální příslušnosti, např. банк (m) – banka (f) – die Bank (f), факультет (m) – fakulta (f) – die Fakultät (f), антибиотик (m) – antibiotikum (n) – das Antibiotikum (n) a mn. j.

Jitka Šochmanová (PedF JU, Č. Budějovice, BS, BP) ve svém vystoupení *О русских прилагательных с префиксом без-/без- и их чешских и немецких эквивалентах* (op.: Mgr. M. Vágnerová, Ph.D.) zmínila nejprve hlavní způsoby tvoření adjektiv v ruštině, češtině a němčině. Poté se soustředila na způsob tvoření prefixací a způsob prefixačně-sufixační, na jejichž základě vznikají zkoumaná ruská adjektiva s předponami *без-/без-*. Podrobněji je charakterizovala a podala kombinované srovnání sémanticky ekvivalentních